

РОЛЯ НА ПЕЧАТНИТЕ ТЕХНОЛОГИИ ЗА ФОРМИРАНЕТО, РАЗВИТИЕТО И ДИ- ЗАЙНА НА МОДНАТА ИЛЮСТРАЦИЯ ПРЕЗ ВЕКОВЕТЕ

Яна Ст. Василева

THE ROLE OF PRINTING TECHNOLOGIES FOR THE FORMATION, DEVELOPMENT AND DESIGN OF FASHION ILLUSTRATION DURING THE CENTURIES

Yana Vasileva

ABSTRACT: *Настоящата статия разглежда и анализира развитието на модната илюстрация през вековете. Обстойно се разглеждат разнородните фактори повлияли върху формирането, развитието и дизайна на модната рисунка през различните исторически епохи. Основен приоритет е изследването и анализирането на въздействието на техниките висок и дълбок печат върху дизайна на модната илюстрация през различните етапи на развитие.*

Key words: Fashion illustration, illustration, graphic techniques

Въведение

Възникването и развитието на модната илюстрация е интригуващ и сериозен проблем, който занимава редица историци, учени, издатели, изследователи и ценители на изкуството. В последните няколко десетилетия се наблюдава подчертан интерес към различните етапи на развитие на модната рисунка, които са обект на изследване в настоящата статия. Тенденциите протичащи в съвременната модна илюстрация са любопитна област, която предстои да бъде описана и анализирана от специалистите. Фокусът в настоящия доклад е насочен към приложението на печатните техники в дизайн процеса на модната илюстрация и въздействието им върху цялостната визия на модната рисунка през вековете.

Изложение

Първата декада на XX век е изключително благоприятна тема за проучване и коментар. Периодът от 1900-1920 г. е класифициран от специалистите като златен век в развитието на модната илюстрация. Интересът към това самостоятелно обособило се направление в изкуството е огромен и е отразен в редица специализирани издания. Още от самото си възникване модната илюстрация попада в

тясно взаимодействие с технологиите за висок и дълбок печат. Тази тенденция започва през ерохата на Ренесанса и се запазва до началото на двадесети век. Стилистиката характерна за графичното изкуство дава сериозен отзвук върху визията на модните илюстрации през всички исторически епохи. Граюрата, офорта, акватинтата са техниките, чрез които модните изображения са били тиражирани и били разпространявани през вековете. Основен приоритет на настоящото изследване е анализирането на различните печатни техники: гравюра върху дърво, офорт, акватинта, плосък и тампонен печат, които са били вложени при възпроизводството на модните илюстрации в първите специализирани издания за мода до началото на двадесети век. В подкрепа на основната теза е направен селективен подбор на едни от най-бележитите образци от различни епохи, които включват разнородни изображения, корици на списания, вложки към книги. Анализирането на проблема дава богат материал за размисъл, съпоставка, анализ.

През цялостното си съществуване модната илюстрация се развива с различни темпове като се наблюдават периоди на засилен подем и застои, но като цяло се установява една плавна тенденция на постепенно възходящо

развитие. Подемът е тясно обвързан с техническия прогрес и усъвършенстването на печатните технологии. Анализирайки разнообразните книжни издания, сборници, журналы и списания достигнали до нас можем да констатираме стабилна закономерност по отношение на взаимодействието на модната рисунка с другите форми на изкуството. Различните художествени стилове, които протичат в Европа оказват пряко отражение върху стилистиката, композицията, колорита и дизайна на модната илюстрация. Така например първите модни гравюри, които се появяват през епохата на Ренесанса търпят сериозно влияние от общата стилистика характерна за епохата. (Фиг.1)

Фиг. 1 Jacques de Grey II, Venitas: Young woman with a Mirror, гравюра върху метал

През шестнадесети век гравюрата и техниката за висок печат са в разцвета си. Изобретяването на първата печатна машина е революционно постижение, което дава сериозен тласък в развитието на книгопечата. Графичната визия на черnobелите отпечатъци повлиява значително върху формирането на дизайна на модната илюстрация. През първата фаза от нейното развитие се появяват редица книги с гравюри изработени от едни от най-даровитите художници на века. На този етап модната илюстрация има подчертано графична визия. Всички детайли от дрехата се изобразяват изключително старателно, за което основна заслуга имат майсторството на авторите художници и професионализма на гравьорите, които вдълбават в материал всички фини шрихи, които участват в изграждането на обема.

В илюстрациите към книгата „Habiti delle Donne venetiane”, изработени от знаменития

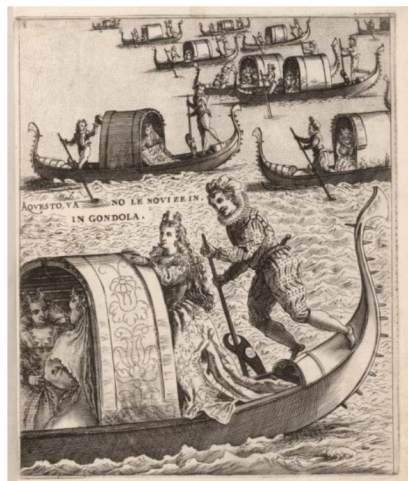
венециански художник Giacomo Franco можем да проследим методичното полагане на всеки отделен шрих, с което се характеризират дървените гравюри от епохата на Възраждането. (Фиг.2)

Фиг. 2 Giacomo Franco, гравюра върху дърво към книгата „Habiti delle Donne venetiane”

Книгата „Habiti delle Donne venetiane” е издадена за първи път през 1591-1610 г. във Венеция като в последствие била репродуцирана седем пъти. Изданието съдържа двадесет плочи изобразяващи красотата на венецианските дами. Художникът е пресъздал сватбени ритуали и моменти от ежедневието на венецианската дама, като е вложил целият си творчески талант при конструирането на композицията. Сериозно внимание е отредено на изработката на портрета и дрехата, които допълват обаянието на фигурите. За по-голямо улеснение груповите сцени са съпътствани с текст на латински и италиански. Този подход допринася за цялостното възприятие на картината и пояснява сюжета. Интересното в случая е смелото решение на художника да съпостави образът на куртизанките редом с уважаваните дами, постъпка която възпрепятства получаването на печатна привилегия за автора при публикуването на книгата, въпреки това не можем да не се възхитим на виртуозното предаване на женската красота и грация, която струи от гравюрите. Илюстрациите много правдиво представят всички детайли на венецианския костюм, на които художника е обърнал специално внимание. Причината се корени в масовата практика през ренесанса, а и векове след това пищността на дрехата да бъде използвана като белег засоциална принадлежност. Благородниците и персоните от

висшето общество разполагали с финансови средства да носят дрехи от скъпи вносни материали и да се доверят на шивач, който да изработи дрехите по поръчка. Илюстрациите, които пресъздават сватбения ритуал представят младоженците по време на церемонията, докато друга е съсредоточена върху дамския портрет. (Фиг.2) Прелиствайки страниците на изданието читателят успява успешно да се потопи в истинския дух на епохата.(Фиг.3)

Фиг. 3 Giacomo Franco, гравюра върху дърво към книгата „Habiti delle Donne venetiane“

През следващите векове икономическият фактор, социалните и културни явления протичащи в Европа повлияват драстично върху развитието и дизайна на модната илюстрация. През седемнадесети век се появяват и първите цветни гравюри, които бележат следващото ниво на развитие на модната рисунка. Появила се техниката на цветната гравюра. Пигментът бил нанасян след изсъхване на мастилото на графичния отпечатък. На този етап можем да отбележим напредъка в техническо естество, които бележи визията на модната илюстрация. Старателното пресъздаване на гънките на платовете и подчертаният интерес към изграждането на обемите отлично се допълва от присъствието на цвета. Илюстрациите от този период са пример за класическо изграждане на светлосянката. Всяка гънка от костюма е представена със светлина, полутон, колонна сянка и дори рефлекс. Сериозни усилия биват вложени в хвърлените сенки, чиято функция е да осигуряват стабилно стъпване на фигурите. Моделите са поставени в ситуация на уживен разговор. Телата са представени в сравнително статични движения, очевидно възпрепятствани от сложната структу-

ра на костюма от този исторически период, въпреки това педантичното изграждане на всеки детайл ни дава богата информация за изобилието от дантели и апликации, с които са били обшити дрехите на висшата класа през барока и рококо. Най-големи усилия изисквали обемните прически и аксесоарите. Отделено е и внимание на екстериора, които също е разработен. Забелява се убедителното представяне на перспективата и степенуването на отделните планове в композицията. Книгата „Personages de Qualité“ издадена през 1680-1715 г. е един от най-подходящите примери за състоянието на модната илюстрация през седемнадесети век. Квалитетното издание е било изработено под надзора на куратора на кабинета кралските печатници и съдържа богата колекция от цветни дървени гравюри. Благодарение на тази книга френската мода била пренесена във всички кралски дворове в Европа. Красивите цветни илюстрации мигновено грабнали жадните любители на стила и естетиката. (Фиг. 4)

Фиг. 4 The Bonnard brothers, “Personages de Qualité”, гравюра с нанесено цветно покритие

В началото на осемнадесети век модните гравюри станали толкова популярни, че се превърнали в обект на всеобщо възхищение. Появил се засилен интерес от страна на колекционерите, които издирвали отпечатъци от цяла Европа. Граюрите започнали да се изработват чрез техниката на офорта - дълбок печат, която изисквала нанасяне на изображението върху грундирани метални плочи. След киселинна обработка щрихите били разяждани и се вдълбавали в повърхността на метала. Така се предоставяла възможност за втриване на печатарското мастило в еднатите области и прилагане на натиск посредством

валяка на печатарската преса. Офортът бил изобретен като техника още през седемнадесети век като едни от най-известните художници на барока са изпробвали възможностите на новата техника, която бързо се разпространила на стария континент и постепенно изместила дървената гравюра като способ за печат. Металът предоставял по-големи възможности за шриховка и се характеризирал с по-голяма здравина, което занижавало производствените разходи. Така цинкът и медта се превърнали в предпочитан материал за тиражиране на изображения, а дълбокия печат допринесъл за усъвършенстването на модната илюстрация. В периода 1778 до 1787 г. в Париж бива отпечатана първата серия цветни модни гравюри „La Galerie des Modes et Costumes Français“. Плочите били изработени от група видни художници и гравьори, които вложили целият си талант в изработката на изданието. Колекцията имала изящно декорирана начална страница с пълното заглавие на изданието и цветни вложки, които били съпроводени от описателен текст вместен в белите полета под отпечатъците. Високата художествена стойност на колекцията била призната още в момента на нейното създаване. Иновативният подход към гравирването върху плаки и майсторското полагане на шриховката будят възхита и днес в ерата на дигиталните технологии. Цветовете са запазили своята свежест и греят от хартиения лист. Към настоящият момент са запазени фрагменти от ценното издание, които се намират в частни колекции, въпреки това можем да отчетем прецизната изработка на всеки фрагмент от композицията. Цялата поредица ни дава рядката възможност да проследим промяната, която настъпва в женски и мъжкия костюм през епохата на Реформацията. Колекцията плочи бива определяна като най-красивата сбирка гравюри от осемнадесети век. Ако се вгледаме по-внимателно в графиките можем да се убедим във виртуозното пресъздаване на мимиката, жеста и емоцията на моделите, което става възможно поради самата специфика на гравюрата върху метал. Подходът към полагането на шриховката е пестелив и не конкурира цвета, а го допълва. Определено фигурите на моделите са представени във внимателно подбрани пози, които да представят костюма в най-добра светлина. Дамите са с леко приведени глави, с поглед изнесен извън композицията, а кавалерите са заели победоносни наперени пози. В серията присист-

ват илюстрации, в които присъстват фигури изобразени в профил или в гръб към зрителя, което е направено с цел представяне визията на дрехата от всички възможни гледни точки. (Фиг.5)

Фиг. 5 Claude-Louis Desrais, „La Galerie des Modes“, серия цветни модни гравюри офорт

В края на осемнадесети и началото на деведесети век се появяват и първите модни журналы, които имали кратък живот, но пък висока художествена стойност. Едно от тези редки и много ценни издания е „Gallery of fashion“ публикувано в Англия през 1794 - 1798 г.. Художникът илюстратор Nikolaus Wilhelm von Heideloff работил в Париж до избухването на Френската революция след, което напуснал града и се преместил на острова. Художникът бил от най-търсените автори на модни миниатюри, изключително даровит гравьор и дизайнер, който в Лондон продължил своята творческа дейност. Запознанството с Rudolph Ackermann един от най-успешните британски книгоиздатели довело до обмяната на опит и творчески идеи. Колaborацията между двамата артисти довела до съставянето на списанието „Gallery of fashion“. Изданието просъществувало в период от четири години и било замислено като луксозно ежемесечно списание. Цветните илюстрации били изработени в графичната техника акватинт. При тази разновидност на офорта металната плоча се поръсва с колофон, след което се разяжда с киселина. Като резултат в графичният отпечатък се появява възможност за постигане на по-богата тоналност и леки точковидни ефекти, които отлично пасват на нежното излъчване на лондонските дами. „Gallery of fashion“ презентирала

техните елегантни тоалети по време на разходка, в операта, на концерт и други светски събития. Интересното при отпечатването на рисунките било ръчното нанасяне на цвета в допълнение с нанасяне на златна и сребърна украса върху определени области от костюма. На места били инкрустирани миниатюрни бижута, което значително повишило цената на изданието. Луксозната изработка била в пълен синхрон с художествения изказ. Читателите получавали истинска естетическа наслада, която изпитваме и ние съвременните дизайнери прелиствайки богато илюстрирания журнал. Списанието имало кратък живот и поради високата си себестойност било достъпно само за тесен кръг от елита въпреки това заслужава да му бъде обърнато специално внимание поради новаторския подход при изработката на гравюрите. (Фиг.6)

Фиг. 5 Nikolaus Wilhelm von Heideloff, „Gallery of fashion“, акватинт

През деветнадесети век модната илюстрация придобива голяма популярност по целия свят. Появяват се редица периодични издания, които са запечатали на своите страници най-високите постижения на дизайнерите. Гравюрата продължила да бъде основното изразно средство за тиражиране на модните журнали. Офортът бил най-масово прилаганата техника за печат на книги вестници, списания. В опитните ръце на отлично обучените гравьори изниквали невероятни отпечатащи. Бумът на индустриализацията в модата и установяването на траен мир способствал за развитието на нови тенденции, които благодарение на периодичния печат мълниеносно се разпространявали в големите европейски градове. Париж се превърнал в световна културна столица и диктувал правилата в дамкия и мъкия костюм. Френските модни издания

получили свои аналози в Германия, Италия, Англия и др. През 1821 до 1868 г. бил издаван седмичният моден журнал „Petit Courier des Dames“ който бил отпечатван извън Париж. Журналът имал компактен дизайн, брилянтно изрисувани илюстрации, които му спечелили първенството сред нароилите се седмични издания. (Фиг.7)

Фиг. 7 „Petit Courier des Dames“, гравюра върху метал 1854 г.

През деветнадесети век гравюрата отстъпила място на литографията. Тази техника била изобретена през 1789 г. от Алойс Зенефендер и се причислявала към плоския печат, тъй като щрихите, които се печатат се намират на една равна плоскост и не се нарушава структурата на материала както се работи при другите графични техники. Рисунката се нанасяла с мазен молив върху литогравски камък или метална плоча. В последствие влажността на листа отблъсквала мазната следа оставена от молива и посредством натис се отпечатвало изображението. След изсъхване ръчно били нанасяни цветовете. Такива илюстрации се появили в списанието “The Queen: The lady's Newspaper and Court Chronicle”, което започнало да бъде издавано през 1861 г. като вестник от осем страници с текст и преминало към модно списание с цветни илюстрации: литографии принтирани във Франция. (Фиг. 8)

Фиг. 8 “The Queen: The lady's Newspaper and Court Chronicle”, цветна литография

В началото на двадесети век пикът в развитието на модната илюстрация е белязан от появата на една нова графична техника навлязла във Франция чрез японската култура. Това била “pochoir”, която бързо се развила и станала любимо изразно средство на модните илюстратори. При печатния процес се спазвала следната последователност на действията: цветът се нанасял ръчно върху литографията на отделни слоеве. За тази цел се подготвяли шаблони за всеки отделен цвят. Френските печатари взаимствали технологията и доразвили техниката, която водела началото си от тампонния печат използван при изработката на щампите на японските кимона. През 1890 г. находчивият френски печатар Andre Marty я адаптирал за печатарските преси и започнал да произвежда книги. Идеята му се оказала много практична и дала тласък на развитието на модната илюстрация през епохата на арт деко и джаза. Така в околностите на Париж се появили няколко ателиета, които работели само в новата техника. Голяма част от списанията издавани в началото на миналия век били отпечатвани чрез pochoir. Списанието “Journal des Dames et des Modes” използвало популярната техника, за цветните вложки в съдържанието както и за кориците. Знаменити автори като Helen Dryden, Paul Iribe, Léon Bakst, Erté и др. създали едни от най-разкошните илюстрации посредством шаблонната техника. (Фиг.9)

През тридесетте години на двадесети век се фотографията изместила ръчната рисунка като метод за визуализиране на дрехата и модела. Появили се корици на списания, които били изработени само чрез фотогравюри, но и

те постепенно били заменени от снимки. В края на двадесети век интересът към ръчната рисунка и модната илюстрация провокира създаването на редица нови техники, които обаче не могат да се сравняват с образците от миналото.

Фиг. 9 Léon Bakst, “Journal des Dames et des Modes”, ръчно оцветен pochoir върху литография, 1912 г.

Заклучение

Техниките за висок, дълбок и плосък печат са мощният катализатор повлиял върху формирането и развитието на модната илюстрация. През вековете дизайнът и колорита на модните рисунки били подчинени на законите на графичното изкуство, което довело до създаване на една силна взаимовръзка между двете форми на изкуството. Днес от разстояние на времето ние съвременните дизайнери изследваме, анализираме и черпим вдъхновение от тези невероятни шедеври принадлежащи към богатото световно културно наследство.

Литература

1. Robinson J., The fine art of fashion illustration, Frances Lincoln limited, 2015, ppt 33-197
2. Стоев Б., Основи на графиката, Захарий Стоянов, 2016
3. Colahan A. and Zanhary C., Fashion and the art of pochoir, Thames and Hudson, 2015, ppt 11-31

гл. ас. д-р Яна Стефанова Василева
 Нов български университет
 Департамент „Дизайн“
 Адрес: София 1618, ул. Монтевидео 21
 e-mail:yvasileva@nbu.bg